

Zakašnjeli pregalac fra Petar Bakula (13. znanstveni skup "Tihi pregaoci": "Opus fra Petra Bakule", Mostar, 17. - 19. svibnja 2012.)

Šišak, Marinko

Source / Izvornik: **Kroatologija : časopis za hrvatsku kulturu, 2013, 3, 125 - 128**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:044040>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

Zakašnjeli pregalac fra Petar Bakula

(13. znanstveni skup “Tihi pregaoci”: “Opus fra Petra Bakule”,
Mostar, 17. – 19. svibnja 2012.)

Petar Bakula (1816. – 1873.), najplodniji hercegovački franjevac u 19. stoljeću, bio je središnja tema trinaestoga skupa u nizu posvećenom “tihim pregaocima“, franjevačkim zaslužnicima koji su ostali na marginama poznate nam i prezentne književno-povijesne znanosti, a koje od 2000. godine organiziraju Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu. Za razliku od franjevaca kojima su se bavili prethodni skupovi, fra Petar je živio u 19. stoljeću, znatno poslije svih dosad obrađenih. To je mnoge moglo dovesti u zabludu da se ne radi o “tihom pregaocu“, nego o čovjeku 19. stoljeća, dakle stoljeću književnoga realizma i zakašnjela romantizma, stoljeću potpuna razvitka znanosti, ali skup je pokazao da on svojom uronjenošću u stariju franjevačku tradiciju itekako spada u taj niz.

Skup pod nazivom “Opus fra Petra Bakule” održan je od 17. do 19. svibnja 2012. u Mostaru. Razlog zbog kojega je bio posvećen franjevci iz Hercegovine, te povod da se održi na Filozofskom fakultetu u Mostaru i u suradnji s njim bila je deseta obljetnica utemeljenja Katedre za latinski jezik i rimsku književnost na Sveučilištu u Mostaru. Obljetnica je svečano proslavljena na Maloj sceni mostarskoga HNK, pozdravnim govorima i studentskom kazališnom predstavom. Studenti mostarskoga sveučilišta maestralno su izveli Plautovu komediju “Čup” u vlastitoj postavi, oživljavajući i osuvremenjujući klasični tekst, poka-

zujući da su teme toga rimskoga komediografa aktualne, te da njegove likove možemo prepoznati i među nama danas. Predstavu i proslavu s Bakulom je povezao i latinski jezik, jedan od triju kojima se fra Petar služio u pisanju svojih djela.

Znanstveni skup počeo je u petak, 18. svibnja na Filozofskom fakultetu u Mostaru. Skup je pozdravila dekanka Fakulteta prof. dr. sc. Slavica Juka. Nakon toga pročitani su brzojavi dr. sc. Dragana Čovića i fra Ivana Sesara, provincijala Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja BDM. O ideji skupova pod nazivom “Tihi pregaoci” govorio je akademik Radoslav Katičić. Skup je pozdravnim govorom otvorio rektor mostarskoga sveučilišta prof. dr. sc. Vlado Majstorović.

Radni dio skupa otvorio je Georg Holzer sa Sveučilišta u Beču govoreći o Bakulinu djelu *Pravo mudroznanje* u sklopu epske tradicije, ali i tradicije umjetničkoga epa. Pavao Knezović s Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu referirao je o Bakulinovoj trojezičnosti koja je bila karakteristika većine franjevačkih pisaca ranijega razdoblja (latinski – talijanski – hrvatski). Bakula se tim jezicima služio ne samo za pisanje svojih djela nego i u korespondenciji. Rudolf Barišić s Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu govorio je o fra Petru Bakuli kao piscu *Acta capitularia*. Ti njegovi zapisi poslužiti će mu poslije u pisanju *Šematizma* i

pokazat će specifičnost Bakulinih pripovjednih tehnika. Luciana Boban i doc. dr. sc. Josip Grubeša s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru referirali su o dvama izdanjima Bakulina šematizma, pokazujući njihove morfološko-leksičke i sadržajno-semantičke razlike. Marko Dragić s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu govorio je o starozavjetnom motivu Sodome i Gomore u Bakulinu *Šematizmu* i u suvremenom pripovijedanju u Hercegovini, ustvrdivši da se i u naše vrijeme u svim hercegovačkim krajevima pripovijeda legenda starozavjetne provenijencije o Sodomi i Gomori. O Bakulinu filozofskom *credu* govorio je i Mario Bušić, uzimajući primjer iz *Politike* o lakomcu i rasipaocu, tj. o lakomosti i rasipnosti, krajnostima koju po uzoru na Aristotela valja prevladati sredinom – darežljivošću (*eleutheristes*). Referent je zaključio da je fra Petar bio etičar, filozof moralnosti. Fra Andrija Nikić iz Humca govorio je o Bakulinu opusu u cjelini, izvješćujući posebno o sadržaju knjige *I martirii ...*, te o pokušajima da se objavi cjelokupno Bakulino djelo u više svezaka. Iva Beljan s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru govorila je o pripadnosti Bakulina djela epskomu pjesništvu, ali i kroničarskoj i uopće književnoj tradiciji franjevacu Bosne Srebrene.

Marija Pehar s Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u svojem se izlaganju bavila Bakulinim djelom *Prodanje i život Jozipa Patriarke*. Iako je tema književna, referentica je dosta pažnje posvetila Bakulinu jeziku kao tipičnomu hercegovačkomu govoru onoga vremena. Anela Mateljak Popić s

Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu izlagala je o djelu *Pribogoljubna bavljenja* iz 1869. Autorica je analizirala strukturu i sadržaj djela, te korisnika i naslovnika molitvenoga obrasca, uspoređujući ga sa sličnim obrascima drugih franjevačkih pisaca. O Bakulinu djelu *Pravo mudrozanjanje za svakog čovika* iz 1867. govorila je Alojzija Tvorčić iz Vrbovca. Ona je djelo analizirala u odnosu na elemente usmene tradicije koji se pojavljuju u djelu i u odnosu na pedagošku i didaktičku usmjerenost djela. Jezikoslovni pogled na *Četiri dila godine* iz 1871. dala je prof. dr. sc. Diana Stolac s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci, koja je djelo analizirala sa slovo-pisnoga, pravopisnoga i morfološkoga gledišta. Dr. sc. Anastazija Vlastelić s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci naslovila je svoj referat: “O Stvoritelju moj, Božanstveni goste! koliko sam zadužan tebi ... Komunikacijske funkcije vokativa u ‘Pribogoljubnim bavljenjima za slišati svetu misu’ fra Petra Bakule”. U izlaganju je bilo riječi o funkciji vokativa i vokativnih sintagmi u Bakulinim *Prigoboljubnim bavljenjima*, te o sintaktičkim i semantičkim obilježjima atributa i apozicija u njima. Mr. sc. Irina Budimir s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru izlagala je o frazeologiji fra Petra Bakule, analizirajući frazeme u njegovu djelu *Politika za svakoga čovika*. Navodeći niz primjera, referentica je pokazala posebnost frazemskih jedinica prema strukturi, značenju i međuovisnim odnosima, te odnos frazemskih sastavnica spram standardnomu leksičkomu sloju. Jelena Ostojić, također s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru, govorila je

o atribucijama u Bakulinu *Šematizmu*, osvrćući se posebno na sročne attribute s naglaskom na pridjeve, te na Bakuline inovativne novotvorenice. O Bakulinu *Politici*, ovoga puta s temom sufiksalskih tvorbi imenica, govorila je doc. dr. sc. Katica Krešić s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru. Referentica je na temelju provjere u suvremenim rječnicima izdvojene imeničke izvedenice usporedila s tvorbom jednakovrijednica u hrvatskom standardnom jeziku, upućujući na razlike u tvorbenim sastavnicama i tvorbenoj plodnosti. Sufiksima se najčešće ostvaruje osjećajna obilježnost tvorenica. Tim izlaganjem završena je prva sjednica međunarodnoga znanstvenoga skupa.

Druga sjednica započela je isti dan u poslijepodnevnom satima. Prvi izlagatelj bio je fra Ante Marić iz Franjevačke knjižnice u Mostaru koji je govorio o Bakulinu graditeljskoj djelatnosti. Istaknuo je njegov doprinos izgradnji triju građevina: stare biskupije u Vukodolu, crkve sv. Stjepana prvomučenika u Gorici i franjevačke crkve sv. Petra i Pavla u Mostaru. Sara Kranjčec i Lucija Radoš s Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu izlagale su o temi Bakulina klasičnoga obrazovanja, na temelju njegovih mudrih izreka na latinskom i grčkom koje je upotrijebio u svojem djelu *Politika*. Dr. sc. Marko Jerković s Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu govorio je o odnosu fra Petra Bakule spram historiografiji u 19. stoljeću, ustvrdivši da je historiografija snažno utjecala na Bakulin interes i brigu za izvornu arhivsku građu o franjevačkom redu. Prof. dr. sc. Ivica Musić i Mate Penava s Filozofskoga fakulteta Sve-

učilišta u Mostaru izlagali su o metafizičkim promišljanjima fra Petra Bakule u njegovu djelu *Pravo mudroznanje*. Autori sugeriraju da se u tom djelu, osim teoloških, nalaze i metafizička, osobito teodicejska promišljanja, kozmološke teorije, te gnoseološke i antropološke postavke. Očekivano, najveći utjecaj na Bakulina promišljanja pronalaze u skolastici. Doc. dr. sc. Drago Župarić s Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta Sveučilišta u Sarajevu govorio je o fra Bakulinu djelu *Hercegovina za devetnest godina vezirovanja Hali-pašina*, pjesničkomu djelu objavljeno u Beču pod pseudonimom. Tema je pripovijedanja tiranija Hali-pašina i teško stanje kršćanskoga puka u Hercegovini sredinom 19. stoljeća. Pišući u desetercu u pet pjevanja, fra Petar je pokazao pjesnički talent, uzimajući kao uzore Gundulića i Mažuranića, i ne odstupajući od povijesnih činjenica. Prof. dr. sc. Stipe Kutleša s Instituta za filozofiju u Zagrebu govorio je o Bakulinu filozofskoj terminologiji. Autor otkriva da se Bakulina filozofska terminologija dosta razlikuje od drugih autora njegova doba, a specifična je i u odnosu na današnju terminologiju. U drugom dijelu poslijepodnevne sjednice izlagao je prof. dr. sc. Marko Pranjić s Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. On je govorio o svijetu pedagoških ideja fra Petra Bakule, ustvrdivši da se on ne može smatrati pedagoškim piscem, ali da se u svojim djelima pristupom i tematikom itekako bavio odgojem, odgajateljima, odgojnim postupkom itd. Borana Morić-Mohorovičić s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci u svojem se radu bavila jezičnim konstrukcijama

koje su dane u savjetima za pravilan život čovjeka. Osobito je razmatrala morfosintaktičku i leksičko-sintaktičku razinu jezičnih konstrukcija. Maja Opašić s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci također se bavila Bakulinom *Politikom* i njegovom zbirkom od 268 kratkih poučnih savjeta za svakodnevni život. Autorica pokazuje što je od njegova paremiološkoga i frazeološkoga blaga sačuvano i danas u hrvatskom jeziku, a što je doživjelo određene promjene. Prof dr. sc. Jure Beljo i doc. dr. sc. Adrijana Filipović s Agronomskoga i prehrambeno-tehnološkoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru govorili su o poljoprivredi i selu u fra Petrovim djelima. Oni otkrivaju tri razine Bakulina promišljanja navedene teme: prva je isticanje bogatstva Hercegovine i uzgajanja pojedinih kultura, druga je opis teškoga života kmetova, a treća psihološki opis seljaka težaka i odnos drugih socijalnih kategorija prema njima. Dr. sc. Marijana Borić s Odsjeka za povijest prirodnih i matematičkih znanosti HAZU u Zagrebu govorila je o hrvatskom aritmetičkom udžbeniku Ambroza Matića iz 1827. za gramatičke škole u Bosni.

Završnu riječ na kraju skupa dao je akademik Radoslav Katičić koji je ustvrdio da se u nizu filoloških priop-

ćenja nije moglo ništa čuti o odnosu fra Petra Bakule spram suvremenoj jezičnoj praksi, osobito spram zagrebačkoj filološkoj školi. Također je istaknuo da je Bakula svakako bio tihi pregalac jer je živio i radio u vremenima koja su obilježila i sve druge tihe pregaoce, vremenima koja obilježavaju turska vlast i rad s uglavnom nepismenim kršćanskim pukom.

Širina obrađenih tema i velik broj znanstvenika iz više znanstvenih i sveučilišnih institucija u svojim su priopćenjima pokazali da je fra Petar Bakula zanimljiv autor koji zavrjeđuje pažnju. Otkrivena je mnogostrukost i slojevitost njegova djela, njegova umjetnička razina, bogatstvo leksika i frazeologije, njegova važnost u filozofiji ali i teologiji, povijesti, antropologiji, etnologiji i dr. Osim njegova djela, obrađen je i njegov život, graditeljske zasluge, ali i doprinosi unaprjeđenju života hercegovačkoga seljaka pod otomanskom vlašću. Zbornik koji će sabrati i objelodaniti izložene referate otkrit će Petra Bakulu široj javnosti i pokazati širinu njegova djela te valorizirati njegovu ulogu u kulturnoj povijesti.

Marinko Šišak